

Sonja Jógvansdóttir ummælir:

Páskaóðnin

Stuttlig, eitt sindur erotisk, krimikend skaldsaga, ið tó tá til stykkis kemur ikki er ein verulig krimisaga. Vit eru stódd í lýðveldinum Føroyar, í heimsins nalva Tórshavn nokur ár frammi í tíðini, tá ið býurin knappuliga fyllist við lortí...

Onnur skaldsaga Jóanes Nielsen er nú útkomin, og nevnt hon **Páskaóðnin**. Kápmýndina hevur Marius Jóhanessen gjørt. Mentunnargrunnur Stúdentafelagsins stuðlaði útgávu.

Jóanes Nielsen f. 5/4 1953, hevur tey síðstu 20 árin ríkað føroyska bókmentahimin við fimm yrkingasøvnunum, einum stuttsøgusavni, einum greinasavni og nú tveimum skaldsögum. Ebba Hentze hevur tytt tvey yrkingasøvn og fyrru skaldsøguna til danskt. Hann fekk 1984 bókmentavirðislon M. A. Jacobsens og hevur tveir reisur verið innstillaður til Norðurlandsku bókmentavirðislonina ávíðkavist 1987 og 1994. Í 1996 avgjörð Statens Kulturfond at veita Jóanesi stuðul í 3 ár, so nú hevur hann skriva burturav.

Bókin sum heild

Tað fyrsta, ið rann mær til hugs er ein heldur lógin skaldsaga. Hon vikur í øllum føri rættuliga nógv frá tí eg væntaði, uttan tó at verða vónbrotin. Man hevur kanna í alt ov stóran mun lyndi til at seta fólk í bás. Jóanes verður ofta lýstur sum sosialistiskur samfelagsrevsari. Í veruleikanum rúmast nógv meir í skaldskapi hansara enn hetta, og tað prógvar serliga seinasta yrkingasavnið **Kirkjurnar á havsins botni**. Hetta er, haldi eg, nakað av tei besta sum er givið út á føroyskum yvirhøvur. Nokk um tað.

Eitt afturvendandi evnið í bókini er lortur. Jú, tegum løsu rætt, lortur. Treyðugt so átti hetta kanska ikki at komi óvart á. Vit eru stódd nokur fá ár í framtíðini. Vit hava fingið aðra ríkisrættarlaga stóðu við eini Sjálvstýrisslóg og oljan sprækir úr undirgrundini. Handlingin gongur fyrri seg í heimsins nalva Tórshavn. Býurin er rættuliga nógv broyttur í mun til tað hann er í dag. Í søguni fylgja vit fleiri persónum, ið allir eru rættuliga ymiskir. Sagan er skriva í tríðja persóni. Tað er skiftandi sjónarhorn og ymiskar rithøvundaviðmerkingar. Í fyrstuni er torført at halda skil á persónunum, men so liðandi kennur tú øll. Vit hava í grundini ongan hovudsøvn, ið skínur fram um ein annan.

Envi bókin viðgerð

Sagan byrjar 2. páskadag, har Havnaratök -hevdn fyrri sína vanerislugu lagnu og fyllti miðstadaróki við lortí... (p. 9) Hesin sami lortur er,

sum áður nevnt, afturvendandi evni í allari bókini, men rithøvundurin tvínur ikki neyðturviligt nakað negativt til lortin, sum so vant er. Lorturin er sýmból á nógv annað enn nakað skitíð, ólekkurt. Heldur ikki nýðist lortur ella ræðsla fyrri sama hava nakað við tí analu fasuna hjá Freud at gera, treyðugt so er Psykodiddan gott dømi á Freud'sa analkarakter persón. Ein hervilig ódn herjar og havnin verður at kalla lamin av henni. Tað tykist sum jóanes setur onnur ting enn undanfarnu í samband við lortin, ið jú er heilt grundleggandi, tá ið vit hugsa um liv. T.d. er allýsingin av livi eitt, ið kann upptaka føði, anda og sum danir nevna tað »udskille ekskrementer« Lorturin kann eisini virka sum livegvari fyrri annan vøkstur og liv. Lortur verður nýttur sum tóð.

Ódnin er eisini eitt afturvendandi evni. Tað er í grundini út frá ódnini at vit hitta persónarnar. Tað triðja afturvendandi evni er morðið á Gogo. Høvið á Gogo verður funnið inni í kjallarinum hjá vinmanninum Arthur Bergh (ein neiligt lýstur persónur, sum Gogo sjálar og borgarstjórin) Hetta skal lögregluvæstin Rikardson upplára. Tað tykist sum eitt slag av tryeinigheit millum lortin, kloakkinar og morðið á Gogo.

Nakrir persónar

Vit hitta fyrst Julius og Myrnu, ið ávíðkavist eru skald og servetrisa. Myrnu verður, rættuliga stuttlig, lýst. Hon er vágagella av rang, t.d. stendur (p. 14) »...Myrnu var so aviga nøgd. Um so hitt nigguhvødda djórið úr Jóhanes Opinberingini hevði komið trampandi niðan eftir Áarvegnum og eitt av høvdu-num hevði roynt at fanga hana við sínu tungu, hevði hon bara latið staðið til og kanska golvad afturimót...« Í endanum av kapitlinum hoyra vit um eina óvanliga pornografiska søgu, ið gongur fyrri seg á kirkjuloftinum í kirkjutið. Hetta skal lesarin tó sjálvur sleppa at uppliva. Tað er eisini brot, sum tað á kirkjuloftinum, sum ger søguna so frálíka. Tað er kenst sum verður tú skrúttur úr dyala, tá ið tú lesur brot sum hetta. Aðrir persónar í søguni eru Nikkels, (hetjan í søguni) Stjórni hjá honum og kona hansara »kloakkmutter« Pápi Julius Nikk, helvitispredikanturin Steingrím Kjørvi og Sissal Singer. Sissal er ein av fremstu persónunum í seinni parti

av skaldsøguni.

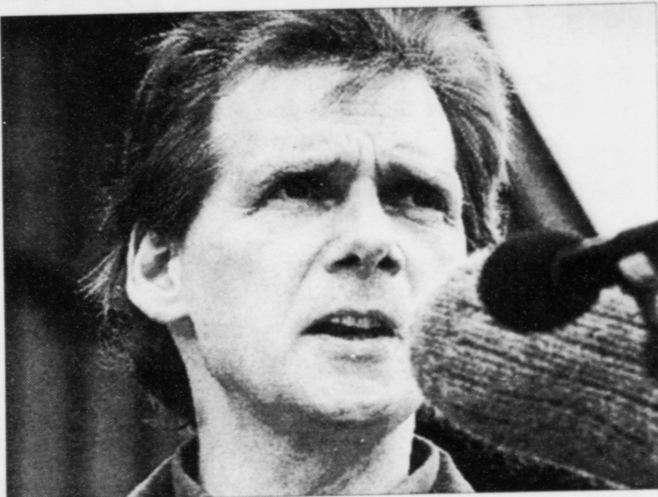
Jóðasurningurin

Avbera væl damdi mær brotið um Føroyski Ísraelskt vinarfelagið, tá ið Sissal setti nokur fólki upp á pláss. Svarini Sissal kemur við til áhoyrarnar til fundin í Ísraelska/føroyska vinarfelagnum eru ómetiliga góð og dekkandi. Ófatuligt at nógvir føroyingar stuðla undir zionistarnar, ið vilja hava eitt stór Ísrael við einas teirra gamla testamentliga átrúnaði. Guðs úrvalda fólk, skal hava Guðs úrvalda land. Men hetta tykist óbenlískt ganga ímóti boðskapinum í nýggja testamenti. Hvør skal duga at avgerða um, hvør er meiri útvaldur enn ein annar. Fyri hesar zionistar er Jesus harumframt jú ikki annað enn, sum skaldsagan eisini peikar á, ein fuppmakari og lygivaetti fyrri ortodoksar jóðar. Havi sjálv so mangan atla at tikið henda spurning upp. Tað er tað ortodoks, demagogiska o.s.v. sum jú hevur kraft og krevur fleiri mannaliv í spurninginum um Palestina. Nú fór eg av breytini eina løtu.

Hæddarpunktini

Sagan tykist í summum brotin ov langdrigin. Her er kapitull try eitt gott dømi. Framløgán av Magnusi tykist heldur long. Harafurimóti tykist »Ein lítill halgi-søga« sum eitt hæddarpunkt í søguni, ella í øllum føri seinna helvt av hesum kapitlinum. Í byrjanini hoyra vit um bukkur og lort. Rættuliga stuttlig er tað í stóðum t.d. (p. 46) »Niðri í Vágshotni stóðu tvey toilet á pelum, og tá þor onkurið viltust inn har í nattarmyrkrinum, sveigjaðu hesi lítlu lortatempel aftur og fram yvir sjónum.« Hetta broti nýtist valla nakra frágreiðing. Vit sýggja ein so ófantaliga mennuskjaligan Oskar Íslending, tá ið hann ber tað deyða pinkubarnið, sum hann fann í kloakkin, út um býin og jarðarferðina sjálva. Brotið um Oskar Íslending, kloakprinsessuna og Jesus er eitt hitt vakrasta í skaldsøguni. Boðskapurin í brotinum er eisini heilt grundleggandi.

Hæddarpunktið viðvíkjandi lorti er í kapitlinum um psykodidduna (p. 80f) »knappliga sá hon lort allastaðis. Upp úr kumminu fløtuð heilar røir av lortí... Tungur kjetlortar brustu í golvíð. Summir í pappirsskjórum, líkust operasangarum ella pensjoneraðum nekanaprestum. Aðrir lítaðir av brotinum

Jóanes Nielsen hevur skrivað skaldsøgu, sum kom út í gjár

hæmmorridum...« Hesin kapitullin er rættuliga vamlisligur, men samstundis so óalminduliga stuttligur og rithøvundurin kemur av og á við rættuliga speiskum viðmerkingum.

Nakrir »metaforar«

Havi eisini hug at draga nakað av myndamálinum fram, ið veruliga er ein styrki hjá Jóanesi. (p. 51) »Í veruleikanum var bláan eitt flagg, og tað vakrasta flaggið í øllum býnum.« (p. 73) »Stuðlið frá havinum var ikki longur bara sið, men slátturin frá einum vátum hjarta, sum føroyingar høvdu átráð og elska, líka siðani teir settu biðg her á landinum.« (p. 139) »Tað føroyska summarið, tað var bara eitt slag av upphiting, ein ússaligur radiatorur, sum Guð hevði skrivað frá har norðuri...«

Málburðurin

Tað, ið eyðmerkir Jóanes framum nógvur aðrar er hatur hann skrivur. Hann skrivur gerandismál, ið øll kunnu lesa og er bókin eisini, sum undanfarn skaldsaga hansara lott at lesa. Hetta er skaldskapur fyrri fólkið. Treyðugt so, kunnu vit tó finnst at teimum nógvu danismunum. Jóanesa háttur at skriva er speiskur, stuttligur, ironiskur og tó sært tú sera væl álvarsemi, ið liggur aftanfyrri. Hann dregur fram nógvur hendingar og fyrbrigdi tú kennur aftur, men kanska ikki tosar so hart um t.d. p. 39 »Fyrstu latinska orðini, sum havnar-dreingir kendu...stavaðu frá katolikkinum. Og tað vóru ikki akkurát tey mest gudliga orðini, hann doseraði. Glaspens, vilva og anus, og so diaboligrande og tey meir heimargjördu, sum grolla de Sankta Maria...«

Niðurstøða

Eg var, sum eg nevndi í byrjanini rættuliga pall eftir at hava lisið skaldsøguna. Hon er góð, stuttlig og óv-

visi, kanska eitt sindur langdrigin av og á. Nýðist áðrenn eg fari víðari skoyta uppi, at mær dámar betur yrkingar Jóanesar enn blaðgreinar, skald- og stuttsögur hansara. Tað er, sum hansara yrkjaragávur tá verða nýttar til fullnar. Kanska er tað tí mær altíð betur hevur dámt at lesa yrkingar og arbeiða við yrkingum. Fyri at koma aftur til skaldsøguna. Ein av boðskapinum kemur fram í síðsta kapitlinum í samrøðuni millum prædikaran Steingrím Kjørvi og krimnalovastan Rikardson. Er tað samsvar millum gerð og úrslit, hugsan og handling... Eitt, ið lestrarin eisini skal eftirmeta er um lorturin og kloakkinar kanska í veruleikanum eru metaforar... Skaldsagan gevur tær í grundini nógv til eftirtanka. Tianverri nýðist eg enn einaferð at seta Jóanes í bás sum samfelagsrevsara, men skaldsagan visur eisini nógvur aðrar síður av manninum. Tað eru nógv viðurskipti, sum hann finst at via persónunum á søguni,

ið fyríkoma í dag. Trupulleikarnir eru teir somu, treyðugt so eru teir ikki líka sjónligir sum í søguni.

Havi hug at enda við einum broti úr søguni og verður tað, tá Oskar hevði funnið ið ein deyðan nýlðing í kloakkin.

»Hygg at hesum ungum, teskaði hann. Eftir røttum átti tú at ligið við tey heitu bróstini hjá mammu tinni, í einum himmali av mati, tryggleika og søvni. Føturnar skuldu verði ballaðir inn í fintraðar hvítar ullsokkar við sloyfu á. Og varrnar...«

Oskar brast í grát. Orð sum hann ongantíð hevði havt høvi at sagt við nakað barn, og orð, sum hann so dánt kendi, ella íslendsk orð, sum hann helt seg hava gloymt, streymaðu honum av varrunum.

»Lítla stúlka mín, segði hann. Elskuligi gesturin, minn kaldi arvingi. Tú, sum livdi so stutt og bleiv mær kerari enn sól og máni. Min kloakprinsessa, á vegg upp í Himmiriki...«

Bue Hentze deyður, 104 ára gamal

Ein av elstu føroyingum, Bue Hentze, doyði tann 17. august í Oregon.

Foreldrin hjá honum Johan og Arina Hentze vóru úr Sandoyinni. Tey emigraðu saman við øðrum til Amerika í 1889. Har fingur tey tveir synir, Ejner 1890 og Bue 1892.

Tey báðu fyrst í Withe i Wisconsin, har tey vóru bóndur. Her hittu tey ein dana A.C. Nielsen, ið hevði á umbuna, at byrja eina danska koloni í Junction City, í Oregon. Í 1902 fluttu tey til Ore-

gon, har tey keyptu sær jørð og vóru bóndur.

Bue starvaðist í Alaska fra 1928 til 1962. Har giftist hann við Jane Greeley, sum átti trí børn.

Tá Bue fylti 100 ár, var hetta umrøtt í føroysku bløðunum. Hann fekk tá nógvur heilsur ú Føroyum, og hetta var hann sera takksamur fyrri.

Ein vinmaður hansara Arnold Bodker, ið hevur verið í Føroyum, hevur sent boðini um deyða Bue.